

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาเรื่อง "ความพึงพอใจที่ได้รับจากละครโทรทัศน์" นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อต้องการทราบถึงพฤติกรรม การดู ความพึงพอใจ และประสบการณ์บางประการที่ได้รับจากการดูละครโทรทัศน์ ในการศึกษานี้จึงต้องใช้ข้อมูลประเภทบุคคล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth interview) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรที่ศึกษา

เนื่องจากการสำรวจจำนวนคนดูละครโทรทัศน์หลังข่าวภาค 20.00 น. ในเขตกรุงเทพมหานคร ของบริษัทดีมาร์ ซึ่งเป็นบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญในการสำรวจความนิยมของผู้ชมโทรทัศน์ที่มีต่อรายการต่าง ๆ ในการสำรวจช่วง 9 - 15 สิงหาคม 2534 นั้น พบว่า กลุ่มผู้ดูหลักที่ดูละครโทรทัศน์หลังข่าวภาค 20.00 น. คือ ผู้หญิงที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป โดยคิดเป็นจำนวนเฉลี่ย 1 ล้านกว่าคนในแต่ละคืน

ดังนั้นประชากรที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นผู้หญิงที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นผู้ติดตามละครอย่างต่อเนื่องและอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้หญิงในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างจะต้องเป็นผู้ที่ติดตามดูละครโทรทัศน์หลังข่าวภาค 20.00 น. ไม่น้อยกว่า 5 ปีขึ้นไป เพื่อต้องการจะได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ดูละครโทรทัศน์มาอย่างต่อเนื่อง
2. กลุ่มตัวอย่างจะต้องดูละครโทรทัศน์ไม่น้อยกว่า 3 เรื่องใน 1 สัปดาห์ ทั้งนี้ เพราะสถานที่ได้รับความนิยมในการดูละครจากผู้ชมนั้น มักจะเสนอละครเป็นจำนวนอย่างต่ำ

3 เรื่องใน 1 สัปดาห์ เช่น ช่อง 5 และช่อง 7 ส่วนช่อง 3 นั้นเสนอละครจำนวน 5 เรื่องใน 1 สัปดาห์ จึงได้นำจำนวนเรื่องที่ฉายใน 1 สัปดาห์ มาเป็นเกณฑ์ที่ใช้เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วย

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 30 คนนี้ ได้เก็บข้อมูลให้กระจายครอบคลุม ลักษณะพื้นฐานทางประชากร เช่น ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth interveiw) จากผู้หญิงที่ได้เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง พร้อมผู้ช่วยวิจัยที่เป็นนักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีก 1 ท่าน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ การเก็บข้อมูลกระทำในช่วงระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ 2535

จากการเก็บข้อมูลในช่วงต้น ที่ผู้วิจัยพร้อมผู้ช่วยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้หญิงตามสถานที่ต่าง ๆ เช่นในร้านเสริมสวย หรือแม่ค้าขายอาหารที่ขายตามแผงลอย พบว่าไม่สามารถพูดคุยสนทนา กับผู้ถูกสัมภาษณ์ได้อย่างเป็นกันเอง ซึ่งเกิดจากความไม่คุ้นเคยแปลกหน้าต่อกันและกันและบางทีขณะที่พูดคุยอยู่ ก็ถูกรบกวนจากลูกค้าที่มาซื้อของ จึงทำให้ข้อมูลที่ได้รับไม่สมบูรณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องให้เพื่อนและคนรู้จักแนะนำตัวผู้วิจัยให้กับผู้หญิงที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ให้สัมภาษณ์ตามสถานที่ทำงาน หรือที่บ้าน แล้วแต่ความสะดวกของผู้ถูกสัมภาษณ์ และยังให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แนะนำกลุ่มตัวอย่างคนอื่นๆ ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ต่อ ผู้วิจัยจึงกำหนดว่า ในสถานที่ทำงานหรือในละแวกบ้านเดียวกัน จะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันไม่เกิน 2 คน เพื่อให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้กระจายไปยังกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ ด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งมีคำถามกว้าง ๆ ในประเด็นต่อไปนี้

- พฤติกรรมการดูละคร ได้แก่ ดูมานานกี่ปี ขณะนี้ดูเรื่องอะไรเป็นประจำ มีความตั้งใจ ในการดูมากน้อยเพียงไร ขณะที่ดูทำกิจกรรมอะไรร่วมด้วยหรือไม่ ขณะที่ดู

วิพากษ์วิจารณ์ไปด้วยหรือไม่ หลังจากดูแล้วโดนละครไปเป็นประเด็นพูดคุยสนทนากับบุคคลอื่น หรือนำไปใช้ประโยชน์เพื่ออาชีพการงานด้วยหรือไม่

- มีพฤติกรรมการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ที่สนับสนุนรายการละครโทรทัศน์ด้วยหรือไม่ ได้แก่ อ่านนวนิยายตัดแปลงจากบทละครที่ตีพิมพ์เป็นตอน ๆ อ่านหนังสือพิมพ์หรือไม่ หรืออ่านหนังสือพิมพ์อินเทอร์เน็ตทีวีหรือไม่

- ความพึงพอใจที่ได้รับจากการดูละครโทรทัศน์ ได้แก่ ได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้นำเอาไปเป็นประเด็นพูดคุยสนทนากับเพื่อน ได้หลีกเลี่ยงปัญหาส่วนตัว ได้เห็นสิ่งสวย ๆ งาม ๆ เป็นต้น

- ประสพการณ์ด้านความเชื่อ ค่านิยมบางประการที่ได้รับจากการดูละครโทรทัศน์ ได้แก่ ได้รับการตอกย้ำความเชื่อเรื่อง ทศชาติได้ดี ทศชั่วได้ชั่ว คนดีตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ เป็นผู้หญิงต้องรักนวลสงวนตัว

ตัวแปรและเกณฑ์ในการวัด

1. การวิเคราะห์พฤติกรรมการดูละครโทรทัศน์นั้น จะวิเคราะห์ตามแนวศึกษาของ เลวี และ วินดาห์ล (Levy and Windahl, 1984) ที่ศึกษากิจกรรมของผู้รับสาร (audience activity) โดยเน้นมิติด้านผู้รับสารหรือผู้ดูมาสัมพันธ์กับมิติด้านเวลา จึงแบ่งพฤติกรรมการดูละครตามมิติเวลาได้ดังนี้

1.1 ก่อนเปิดดูละครโทรทัศน์ศึกษาถึง ความตั้งใจที่จะดู การเตรียมตัว ก่อนดูละครโทรทัศน์

1.2 ขณะเปิดดูละครโทรทัศน์ศึกษาว่า ผู้ดูละครโทรทัศน์ได้ทำกิจกรรมอื่น ๆ ไปด้วยในขณะดูหรือไม่ และขณะที่ดูนั้นผู้ดูได้แสดงความเกี่ยวข้อง (involve) กับ ละครโทรทัศน์โดยการพูดวิพากษ์วิจารณ์ไปด้วยหรือไม่

1.3 หลังการเปิดดูละครโทรทัศน์ศึกษาว่า หลังจากการดูนั้นผู้ดูได้นำเรื่องราว จากละครโทรทัศน์ไปเป็นประเด็นในการสนทนากับเพื่อน หรือบุคคลอื่น ๆ หรือนำไปใช้ประโยชน์ ในหน้าที่การงานหรือไม่

2. การวิเคราะห์ความพึงพอใจที่ได้รับจากการดูแลครอบครัว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทฤษฎีการสื่อสาร และความพึงพอใจที่ได้รับจากการสื่อสาร โดยใช้เกณฑ์การแบ่งความพึงพอใจตามแนวการศึกษาของ คอมเพซี (Compesi, 1980) ซึ่งสามารถแบ่งเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

2.1 ความเพลิดเพลิน ได้แก่ ดูแลครอบครัวเพราะเป็นเรื่องที่สนุก ได้เห็นตัวละคร, ชุค, ฉากที่สวยงาม ๆ งาม ๆ เป็นต้น

2.2 หลีกหนีจากปัญหา ได้แก่ ดูแลครอบครัวเพราะได้คลายเครียดจากปัญหาชีวิตประจำวัน

2.3 หลีกหนีจากความเบื่อหน่าย ได้แก่ ดูแลครอบครัวเพราะไม่มีอะไรจะทำ ไม่มีอะไรจะดู

2.4 ตรวจสอบความเป็นจริงหรือได้รับความแนะนำ ได้แก่ ดูแลครอบครัวเพราะได้เห็นสภาพชีวิต หรือปัญหาของคนอื่น ละครช่วยให้แบบอย่าง หรือคำแนะนำในการแก้ปัญหาชีวิต ละครสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นต้น

2.5 ดูเป็นนิสัย ได้แก่ ดูแลครอบครัวเพราะมันเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรประจำวัน

2.6 เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม ได้แก่ ดูแลครอบครัวเพราะเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การดู

3. เนื่องจากการศึกษาเนื้อหาละครโทรทัศน์ของกาญจนา แก้วเทพ (2534) พบว่าละครได้ดอกรายการเรื่องพรหมจรรย์เป็นเรื่องสำคัญของผู้หญิง อีรณง เกิดสุคนธ์ (2525) พบว่าอิทธิพลทางจริยธรรมในเรื่องการกระตุ้นให้เกิดการกระทำดีนั้น มีอิทธิพลต่อเด็กนักเรียน ดังนั้น ความเชื่อว่พรหมจรรย์เป็นเรื่องสำคัญของผู้หญิง และความเชื่อเรื่องท่ดีได้ดีท่ชั่วได้ชั่ว จึงเป็นประสบการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าผู้ดูได้รับประสบการณ์ความเชื่อด้านนี้หรือไม่ โดยการวิเคราะห์ประสบการณ์ด้านความเชื่อ ค่านิยมบางประการที่ได้รับจากการดูแลครอบครัว เป็นการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้นเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผู้ดูได้รับ จึงเป็นเพียงการบันทึกข้อมูลตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง การสัมภาษณ์ในประเด็นนี้เป็นคำถาม เปิดทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ระบุขึ้นมาเอง แต่ถ้าผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่สามารถระบุได้ผู้วิจัยจึง

จะยกตัวอย่างให้ฟัง (prompt) ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับการทํานิติได้ดี ทว่าได้ชั่ว ผู้หญิงต้อง รักษานาสงวนตัว ผู้หญิงต้องเรียบร้อย คนเราสามารถกำหนดชะตาชีวิตตนเองได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาความพึงพอใจที่ได้รับจากการดูแลครอบครัว ดังนั้นการเสนอรายงานวิจัยจึงเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description)